

Luettelointi katoaa - mitä tilalle?

**Kirjastopalvelujen johtaja, kulttuurijohtaja
Tuula Haavisto**

**Kirjastopäivät, Jyväskylä
8.6.2017**

Helsinki

Kirjastotyön kohde

- Mikä on kirjastotyön kohde? Mihin ensi sijassa vaikutamme?

Kirjastotyön kohde

- Mikä on kirjastotyön kohde? Mihin ensi sijassa vaikutamme?
- Jorma Kauppinen 80-luvulla: Kirjaston tehtävä on vaikuttaa ympäröivään aivomassaan
- Vesa Suomista mukailleen: kirjallisuus ja sisällöt, niiden edistäminen
- Mitä sanoo uusi kirjastolaki 1492/2016?
- Mitä sanoo YKN:n Yleisten kirjastojen suunta 2016-2020?

Kirjastolain tavoitteet

§ 2 Lain tavoite

• Tämän lain tavoitteena on edistää:

- 1) **väestön** yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin;
- 2) **tiedon** saatavuutta ja käyttöä;
- 3) lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa;
- 4) mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen;
- 5) aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus.

Ote lakiesityksen perusteista, §2

- Momentti korostaa yleisen kirjaston yhteiskunnallista tehtävää ja toimintaa etenkin aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden sekä elinikäisen oppimisen edistäjänä.
- Aktiivinen kansalaisuus lisääisi luottamusta ja hyvinvointia sekä vahvistaisi sosiaalista pääomaa yksilön ja yhteiskunnan tasolla.
- Tavoitteena on, että yleinen kirjasto osaltaan edistäisi väestön mahdollisuuksia osallistua omaehtoisesti kulttuuri- ja talouselämään samoin kuin muuhun yhteiskunnalliseen elämään.
- Sananvapauden toteutumista yleinen kirjasto edistäisi osaltaan tukemalla avoimen ja luotettavan tiedon saatavuutta sekä tarjoamalla erilaisia näkökulmia tiedon hankintaan, yhdistämiseen ja tuottamiseen sekä asettamalla saataville monipuolisia aineistoja.
- Yleinen kirjasto toimisi myös fyysisenä tilana sananvapauden edistämiseksi.

Ote lakiesityksen perusteista, §2

- Pykälän 2 momentin mukaan lain tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina olisivat yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus. Lähtökohdat loisivat lain arvopohjan, joka ohjaisi 1 momentissa säädetyn tavoitteen toteuttamisessa.
- Yhteisöllisyys viittaisi kaikkien ihmisten ja ryhmien mukaan ottamisen ja osallistumisen edistämiseen. Moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus viittaisivat puolestaan erilaisuuden kunnioittamiseen ja kulttuurienvälisen vuoropuhelun edistämiseen. Momentissa lueteltujen lähtökohtien lisäksi yleisten kirjastojen toiminnan lähtökohtina olisivat perustuslaissa säädettyt perusoikeudet, kuten yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.

Kirjasto tarjoaa mahdolli- suuksia

Tasa^{vert}taisuus

Kaikille oikeudet ja valmiudet käyttää tietovarantoja

Verkossa oleva tieto ja kirjallisuus kaikkien käytettäviksi

Kaikille oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan ja elinympäristöön

Jokaiselle mahdollisuus käydä kirjastossa

Kirjastojen aineistot helpoksi löytää ja yhdistellä muuhun tietoon

*Asiakkaille omasta kirjastosta
kaikkien kirjastojen osaaminen*

*Asiakkaat voivat jatkossakin luottaa
kirjastojen sisältötuntemukseen*

*Kirjasto toimimaan tehokkaasti
kunnan osana*

*Kirjastojen tietosuojaan voi jatkossakin
luottaa verkossa ja fyysisessä tilassa*

**Vas-
tuulli-
suus**

Painotus

Tavoite

Toimenpide

Yhteisöllisyys

Kirjasto osallistumaan yhteisön toimintaan verkossa

Kirjasto menee sinne, missä tapahtuu

Kansalaiset osallistumaan kirjastonsa palvelujen suunnitteluun

Kirjaston tilat avataan monipuoliseen käyttöön

Kirjasto toimimaan yrittäjien kanssa yhteisön hyväksi

Painotus

Tavoite

Toimenpide

Rehkeus

*Kirjasto
kyseenalaistamaan
omaa toimintaansa*

*Kirjasto
kesyttämään
teknologia osaksi
asiakaspalvelua*

*Kirjaston ammatti-
osaaminen muuttumaan
ympäristön muuttuessa*

*Kirjasto puolustamaan kansalaisen
hyvää elämää*

Painotus

Tavoite

Toimenpide

*Kirjas-
tosta
aktiiv-
vinen
keskustelija*

*Kirjasto puolustamaan
kansalaisten vapaata
pääsyä sisältöihin*

Sanan- vapaus

*Kirjasto auttamaan kansalaisia
saamaan äänensä kuulluiksi*

*Kirjasto kunnioittamaan
kansalaisen valintoja*

Luettelointi ammattitehtävänä

- Strateginen, joskin retorinen kysymys: *Onko (päällekkäinen) luettelointi työtä, josta jokaisen kunnan päättäjät ovat valmiita meille maksamaan?*
- Toinen strateginen mutta ei lainkaan retorinen kysymys: *Käyttäjien tiedonhakatavat ovat radikaalisti muuttuneet, he googlettavat. Ovatko kirjastoluettelot vastanneet tähän muutokseen?*

Luettelointi ammattitehtävänä

- Resurssi-intensiivistä työtä
  - ...eikä verkkoaineistoja vielä edes luetteloita systemaattisesti
- Vaativaa työtä – taattava aineiston löytyvyys vielä 1- 5 - 10 - 20 -100 vuoden kuluttua poimimalla ne kuvailuelementit joita tiedonhakijan voi suinkin kuvitella käyttävän
  - Ennakoitava myös tiedontarpeen muutoksia
- ...plus reagointi uusiin tiedonhakutapoihin

- Keskittämällä / yhteistyöllä saatavissa suuria työsäästöjä
- Verkkoaineistojen kattavan luetteloinnin avuksi koneellinen indeksointi
- Länsimaissa organisoitu säännönmukaisesti keskitetysti, tulee laadukkaampaa jälkeä
  - Suomi poikkeus

Jos ei luettelointia, niin mitä?

- Ensisijainen tavoite: lisää sisällöllisiä käyttäjäkontakteja
  - Sisällön esittelyä, lukemisen edistämistä, mediakriittisyyden edistämistä – varsin tuttua, tälle lisää aikaa ja uusia toimintamuotoja
  - Yhteistyötä koulujen kanssa: ilmiöoppimisessa selvä sosiaalinen tilaus kirjastojen panokselle; vanha osaaminen päivitettävä
  - Ulos kirjaston seinien sisältä: paljon voi kehitellä
- Kansalaisuuden tukemista – lain selkeä velvoitus, muotoja kehitettävä
  - Sähköisen asioinnin opastaminen on tiskeillä arkipäivää jo nyt
  - Opastus mediakriittisyyteen on myös kansalaisuuden tukemista
- Osallistuminen valtaa alaa, samoin kuntien sisäinen yhteistyö ja verkottuminen – kaikki tyynni aikasyöppöjä
- ...ja tietysti: kirjastojen kiristyvän resurssitilanteen paikkaus

Case Helsinki

- Tietopalvelu [määritelty uudelleen](#) jo pari vuotta sitten, lavea käsitys
  - Työllistää paljon, kyselyjeni mukaan kaikenkokoisissa kirjastoissa
- Syksyllä 2015 alkoi suuri työprosessien perkaus ([Soininvaara 1/2016](#))
  - Tavoitteena vapauttaa työaikaa (min. 30 htv) sekä keskustakirjaston avautumista (tarve 25htv) että sisällöllisempiä työtehtäviä varten
  - Pääkohteena työsyöppö logistiikka, aineiston matka hankintaprosessista poistoon ja kaikki siltä väliltä
  - Keinoina automatiikka ja itsepalvelun lisääminen
    - Sivupolku / Takaisku: varausten lisääntyminen syö hyötyjä koko ajan; myös järjestelmäongelmat (rajapintoja ei saada toimimaan) hidastavat edistymistä
- Syksyllä 2016 ja vuoden 2017 alussa työpajat työntekijöille: mitä sitten tehtäisiin? Miten tehtäisiin?
  - työntekijät alkoivat itse rationalisoida esim. lukemisen edistämistoimia

Tarvitaan lisää vaikuttavaa työtä

- Vaikuttavuusajattelusta: vaikuttavuus.kirjastot.fi
- ...mielellään myös mitattavaa
  - Helsingin vuoden 2017 tavoitteissa mm. 5% lisäys lastenain.lainoihin
- Työmuotojen arviointia ja kehittämistä
  - Tapaus 'valmentaja' / Hki
    - Lähti liikkeelle työntensiivisenä, mm.runsaasti kahdenkeskisiä sessioita käyttäjän kanssa - Sittemmin konseptia tiivistetty, enemmän mekaanisia, ajasta riippumattomia kontakteja. Laatu ja asiakastyytyväisyys silti säilynyt.
- Lukemisselvitys 2017-18
  - Helsinki / Harri Sahavirta tekee OKM-rahoilla selvitystä erityisesti aikuisväestön lukemisen edistämisestä, mukana eri työmuotojen vaikuttavuuden arviointia: mihin kannattaa resurssit panostaa???
  - Muista myös Mervi Hietasen lasten ja nuorten lukemisen edistämiseen keskittynyt selvitys [Monilukutaitoa kirjastosta](#) (2014)

Lopuksi vaikuttavaa toimintaa

Kuhmossa

Novellikoukussa
neulotaan peittoja
Suomi 100 -vuonna
syntyville kuhmolaisvauvoille

Tuula Haavisto
Kulttuurijohtaja, kirjastopalvelujen johtaja
Helsingin kaupunki

tuula.haavisto(a)hel.fi

Helsinki